

DEİK VE ATİB ÇALIŞMA PROGRAMININ

İMZA TÖRENİ

9 May 2005 İstanbul

TÜRKİYE VE AZERBAYCAN ARASINDAKİ EKONOMİK İLİŞKİLERDE GELİNE SON DURUM VE YAPILMASI GEREKENLER

DEİK – ATİB İŞBİRLİĞİ NEDENLERİ VE PERSPEKTİFLER

AHMET ERENTOK

**YÖNETİM KURULU BAŞKANI
KONUŞMA METNİ**

Sayın Başkan, Basının Değerli Temsilcileri,

‘Türkiye-Azerbaycan ikili ekonomik ilişkilerinin istenilen seviyelere getirilmesi’ yolunda geçilen önemli kilometre taşlarından birine şu anda sizlerde şahit oluyorsunuz.

Hepinizin bildiği gibi Azerbaycan ile Türkiye arasındaki sosyal ve kültürel ilişkilerimiz maalesef ekonomik ve ticari ilişkilerimize yansımamaktadır.

Ülkelerimiz arasında gerek yatırımlar ve gerekse ticari ilişkilerimizde son 5 yılda ciddi oranda azalma eğilimi; ATİB olarak bizi 2004 yılının ikinci yarısından itibaren her iki ülkede Bakanlar, ekonomiye yön veren kurum ve kuruluşlar ile işadamları örgütlerinin kapısını çalmaya zorladı. Çünkü içinde yaşadığımız ve iş yaptığımız ülkede var olan ekonomik potansiyel ve iş fırsatlarının Türkiye’deki meslekdaşlarımız tarafından bilinmediğini ve mevcut gelişmeleri doğru ağızlardan dinlemeleri gerektiğini biliyorduk.

Bu nedenle geçtiğimiz yılın içinde Türkiye’de Azerbaycan’ı tanıtım faaliyetlerine başladık. Ve;

- 1. 16-20 Ağustos 2004 tarihi ile başladığımız Türkiye temaslarımız ve Ankara çıkarması yaptık.**

Ankara’da Anıtkabir’den başlayıp Devlet Bakanı Kürşad Tüzmen, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Murat Başesgioğlu, Türkiye-

Azərbaycan Parlamentlararası Dostluq Grubu Başıkanı Haluk İpek, TOBB Birliği Başıkanı Rifat Hisarcıkloğlu, ASO Başıkanı Zafer ağlayan, ATO Başıkanı Sinan Ayęun ile görüşmelerle devam eden programda TC.9. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel ve Prof.Dr.İhsan Doğramacı da ziyaret edildi. Ziyaretin İstanbul ayağında İSO Başıkanı Tanıl Küçük, TİM (Türkiye İhracatçılar Meclisi) Başıkanı Oğuz Satıcı ve DEİK/ Türk-Azeri İş Konseyi Başıkan ve DEİK ile ilk temasları gerçekleştirdik.

Bu ziyaretlerin en önemli başarısı Devlet Bakanı Kürşad Tüzmen' in ziyaretimiz esnasında işadamları heyeti ile Bakü' ye ziyaret konusunda talimat vermesi ve neticesinde Devlet Başıkanı İlham Aliyev' in katılımı ile de Türkiye Azerbaycan ilişkilerine çok olumlu bir zemin teşkil eden İş Forumu' nun 17-20 Kasım tarihleri arasında yapılması oldu.

Bu toplantının ATİB için bir diğer kazanımı da DEİK ile başlayan işbirliğine dönük görüşmelerimizi işbirliği platformuna taşımak oldu.

2. 30 Eylül – 1 Ekim tarihleri arasında yapılan 5.Dünya Türk İşadamları Kurultayı katılımı

ATİB olarak ilk kez katıldığımız Kurultay' da Asya Kıtasını ve bölgeyi temsilen ilk konuşmayı biz yaptık. TC. Başbakanı ve diğer Bakanlar karşısında, **Azerbaycan Cumhuriyeti Devlet Başıkanı Cenap İlham Aliyev` den Kurultaya selam ve başarı dileklerini ileten ve bölgesel ekonomik işbirliği modeli konseptini ortaya koyan tek konuşma olarak büyük ilgi çektik. Ayrıca Dünya Türk İşadamları 6. Kurultay` ının Bakü` de geçirilmesi ile ilgili teklifimizi de sunduk. Bu konuda görüşmelerimiz devam etmektedir.**

3. İkinci Uluslararası Türkiye Rusya ve Orta Asya Bankacılık ve Finans Zirvesine katılım ve Türkiye Bankalar Birliği ile işbirliği zemini

12 Ekim 2004 tarihinde yaptığımız ziyaret esnasında ilki 2003 tarihinde gerçekleştirilen 1.Uluslararası Bankacılık Konferansının 2. sinin daha geniş katılım ve ATİB, TBB, Azerbaycan Merkez Bankası, Azerbaycan Bankalar Birliğinin işbirliği ile Bakü' de yapılması konusunda anlaşmaya varmıştır. ***Ayrıca TBB' nin konferans ve toplantılarına ATİB yelerinin katılımı konusunda prensip anlaşmasına da varılmıştır.***

4. Rusya Devlet Başıkanı Vladimir Putin' in Resmi Programı erevesinde TOBB tarafından düzenlenen Türkiye Rusya İş Forumuna katılım

TOBB tarafından düzenlenen ve davetleri DEİK tarafından düzenlenen bu İş Forumuna RTİB hariç yurtdışında kurulmuş Birliklerden davetli olarak katılan yegane Birlik ATİB' di. Özellikle 35 yılın sonunda ilk kez gerçekleştirilen bu seviyedeki ziyaret, Rusya ile Türkiye arasındaki ekonomik ilişkilerin gelişmesine önemli katkıda bulunduğu kadar bölgesel işbirliği konseptinin oluşumuna da bir o kadar etki etmiştir.

5. Fazıl Say' ın katılımı ile gerçekleştirilen 1.Geleneksel Yeni Yıl Konseri

Azerbaycan Cumhuriyeti Kültür Bakanlığı ile ortak gerçekleştirilen konser hem Fazıl Say hem bizler için çok kalıcı tesirler bırakmıştır. Dünyanın hemen her ülkesinde konser veren ve konserin bitişi ile birlikte hemen Türkiye' ye dönen Fazıl Say ilk kez bir konser sonrasında ve son dakika kararıyla kalışını bir gün uzatmış ve **Aralık 2005 yılı içinde Dünya Prömiyerini Sertab Erener ile gerçekleştireceği konserini Aralık ayının 13' ünde Bakü' de gerçekleştirecektir.**

DEİK ile bu yakınlaşmalar ve 2005 yılında devam eden çalışmalarımız, bugün imzaladığımız çalışma programının oluşmasında en önemli etkenlerdir.

Bu işbirliği ile;

- Türkiye ve Azerbaycan taraflarınca defalarca telafuz edilen iki ülke dış ticaret hacminin 1 milyar ABD dolarına çıkarılmasına zemin hazırlayacak önemli organizasyonlara imza atılacak;
- Türkiye' nin Azerbaycan' da petrol ve petrol dışı sektörlerinde mevcut yatırımlarını arttırmasına ve doğru işadamlarının doğru yatırımlara yönelmesine yardımcı olunacak;
- Aynı zamanda yurtdışına yönelen Azerbaycan sermayesinin Türkiye' ye yönelmesi için önemli bir kapı açılacak;
- DEİK' in sahip olduğu bilgi, tecrübe ve uluslararası ilişkilerdeki birikimi Azerbaycan iş dünyasının hizmetine sunulacaktır.

Böylece birbirinden ayrılmaz iki ülkenin sahip olduğu ikili ve bölgesel işbirliği fırsatları birleşerek arzulanan SİNERJİ yaratılabilecektir.

DEİK VE ATİB İŞBİRLİĞİ ALTINDA YATAN SEBEP – AZERBAYCAN -

Bulduğumuz coğrafyada başdöndüren bir hızla gelişen ve değişen bölgesel koşullar, ekonomik ve siyasi istikrarın sağlanmasının ve sürdürülmesinin ne denli zor olduğunun en önemli göstergesidir.

Bu gerçekten yola çıkarak, sahip olduğu petrol ve doğal gazın uluslararası pazarlara çıkarılması için yapılan anlaşmalar ile gerek gelişmiş ülkelerin, ülkeye sermaye yatırmalarının temin edilmesi gerek enerji tehlikesizliğinin temini için çok önemli bir ortam yaratan Azerbaycan, Kafkasların, siyasi ve ekonomik olarak en istikrarlı ülkesidir.

1995 yılında itibaren başlayan siyasi ve ekonomik istikrar ile Kafkaslarda güven ülkesi ve BDT Cumhuriyetleri içinde bölgesinde ekonomisi en hızla gelişen ülke konumunda olan Azerbaycan; bu konumunu; Milli Lideri Haydar Aliyev' in başlattığı kalkınma hamlesini, ülkenin topyekün kalkınma hamlesine dönüştüren Devlet Başkanı İlham Aliyev' in idaresinde daha da sağlamlaştırmaktadır.

YATIRIM ORTAMI

Azerbaycan'da siyasi ve ekonomik istikrar sayesinde yatırım ortamı olumlu hale gelmiştir. Vergi, gümrük ve bankacılık sisteminde, ticaret rejiminde yabancı sermayenin gelişini engelleyecek hiç bir yasaklama yoktur. Mevcut kanunlara göre yabancı yatırımcılar; Azerbaycan` da şirket, şube veya temsilcilik kurabilir, menkul ve gayrimenkul kıymetlere sahip olabilir, özel teşebbüs faaliyetlerinin istenilen türü ile meşgul olabilir. Azerbaycan kanunları; yerli ve yabancı sermayenin haklarının korunmasına aynı derecede garanti verir. Yabancı yatırımcılar; devlet mülkiyetinin özelleştirilmesinde iştirak etmek, ülkede kazanmış oldukları karı yurt dışına transfer etmek hakkına da sahiptirler.

Son yıllarda vergi yükü de giderek azalmaktadır. Örneğin son 5 yıl içinde şirketlerin gelir vergisi oranları % 32' den %24' e KDV oranları % 20' den % 18' e, Sosyal Sigorta Oranları % 35' den % 27' e indirilmiştir. Vergi kanunlarına göre vergi oranları azaltılabilir ancak arttırılamaz.

Azerbaycan yatırım maliyetleri açısından da son derece önemli avantajlar sağlamaktadır. 270 milyonluk BDT ve Orta Asya pazarlarına, işgücünün, hammaddenin, enerjinin, taşımacılığın ucuz olması üretim maliyetlerinde % 50 lere varan avantajlar söz konusudur. Ayrıca 13 BDT Cumhuriyetinden 11 ile sahip olduğu gümrük anlaşmaları nedeniyle de malın sözü edilen pazarlara gümrük vergilerinden muaf olarak çıkarılması mümkündür.

Bu çerçevede ülke ekonomisine yatırımların yönlendirilmesi maksadı ile hükümet tarafından "açık kapı" siyaseti hayata geçirilmiştir. Tüm bunların neticesinde 2004 yılında Azerbaycan ekonomisine yapılan yatırımların toplamı 4 milyar 924 milyon dolara ulaşmıştır. Bu rakamın 3 milyar 629 milyonu yabancı yatırımlara, 1 milyar 295 milyonu ise yerli yatırımlara aittir. Azerbaycan' a 1995 yılından bu yana yapılan yatırımların hacmi 21 milyar

doların üzerindedir ve bu rakamın 16 milyar dolara yakını yabancı sermaye yatırımdır.

YATIRIMCI OLARAK TÜRKİYE

2004 yılı verilerine göre Türkiye Azerbaycan ekonomisine petrol dışı sektörler itibarıyla 34.0 milyon ABD doları yatırım yapmıştır. 2003 yılına oranla %11.8 lik bir artışı göstermektedir.

Türkiye Azerbaycan' a 2004 yılında yapılan yatırımların hacmine göre;

- Birleşik Krallık 96,7 milyon dolar
- Birleşik Arap Emirlikleri 63,5 milyon dolar
- ABD 45,5 milyon dolar

dan sonra 4. sırada gelmektedir.

Türkiye' nin yıllar itibarıyla mukayese edildiğinde 1995 yılında Azerbaycan' a yapılan direkt yatırımlarda 6,8 milyon dolarlık bir yatırım yapmış ve 1. sırada yer almışken, yatırım miktarı artmasına rağmen yıllar itibarıyla sıralamada yerini kaybetmiş ve 2003 yılındaki üçüncülüğünü 2004 de kaybederek dördüncülüğe inmiştir.

DIŞ TİCARET İLİŞKİLERİNDE TÜRKİYE

Türkiye' nin Azerbaycan ile olan dış ticaret hacmi 1998 yılında 355 milyon dolar olmuş ve Azerbaycan' ın toplam dış ticaret hacminin %21' i ile 1. sıradayken, 2004 yılında 407,5 milyon dolarlık bir dış ticaret hacmi gerçekleşmiştir. Bu rakam dış ticaret hacminin % 5, 7 si olup Türkiye' nin yeri 4. lük olmuştur.

Türkiye' nin Azerbaycan ile olan dış ticaret hacminin hem ithalat hem de ihracatta düşüş gösterdiği görülmektedir. 2004 verilerine göre Türkiye Azerbaycan ile ithalatta % 6,4 ile 3. sırada, ihracatında % 4,2 ile 5. sırada yer almaktadır. 1996 yılında bu göstergeler ithalat % 22,5, ihracat % 6,2 olarak gerçekleşmiştir.

Şimdi iki ülke dış ticaret hacmini 1 milyar dolar ve üzerine taşımak üzere çalışmalar devam etmektedir. İşte ATİB-DEİK işbirliği bu anlamda önemli bir rol oynayacaktır.

Bunun yanısıra üçlü ve bölgesel işbirliklerine de önemli bir zemin teşkil edecektir.

DEİK ATİB İşbirliği böyle bir zemini nasıl oluşturacaktır?

Bu sorunun cevabını vermeden önde özellikle altını çizerek vurgulamak istiyorum ki Azerbaycan Devlet Başkanı İlham Aliyev, başlattığı ekonomik kalkınma hamlesinin devamı için Devlet Başkanı olarak bütün desteği vermeye ve var olan hukuki altyapının mükemmelleştirilmesinde kararlıdır.

Gelecek 20 yıl içinde petrol sektöründen ülkeye girişi beklenen 45-50 milyar dolarlık gelirin; petrol dışı sektörlerin ve bölgelerin kalkınmasına harcanması, altyapı çalışmalarının tamamlanması, yoksulluğun azaltılması ve sosyal problemlerin halli, ekonomideki entellektüel seviyenin, teknolojinin ve insan kalitesinin yükseltilmesi için harcanması planlanmaktadır.

Böyle bir durumda Türkiye' nin girişimi ve önderliği, Azerbaycan' ın faal katılımı ile yeni bir bölgesel ekonomik işbirliğinin oluşturulmasına ihtiyaç olduğunu düşünmekteyim. Bu ihtiyaçtan yola çıkarak fikir babası olduğumuz TAR konsepti ile ilgili kısa bir bilgi vermek isterim.

TAR KONSEPTİ (TÜRKİYE – AZERBAYCAN – RUSYA EKONOMİK İŞBİRLİĞİ) KONSEPTİ

Tarihin en eski çağlarından bu yana medeniyetler beşiği olmuş topraklarda yerleşmiş 3 devletin sahip olduğu tarihi, kültürel bağlar; ülkelerarası ikili sıcak siyasi ilişkiler ve ülkelerin sahip olduğu doğal kaynakların yanı sıra jeo-stratejik konumları; Türkiye, Azerbaycan ve Rusya' nın işbirliğini olmazsa olmaz kılmaktadır.

Rusya Federasyonu Devlet Başkanı Vladimir Putin' in, 2004 yılı Aralık ayında, 35 yıldan sonra ve ilk kez Devlet Başkanı seviyesinde gerçekleştirdiği Türkiye seyahatinde, TC.Başbakanı Sn. Recep Tayyip Erdoğan' ın da iştirak ettiği toplantıda; DEİK Türk-Avrasya İş Konseyleri Başkanı Tuğrul Erkin, Türkiye ile Rusya arasında bugüne kadar ciddi bir gelişme sağlanamayan ve eksikliği hissedilen konulara değinirken, Rusya ve Türkiye' nin üçüncü ülkelerde hiçbir işbirliği projesi geliştirilememesi gerçeğinin de altını çizmiştir.

Bu gerçekten yola çıkılarak ATİB tarafından telafuz edilen ve adı konulan TAR Konsepti, Türkiye ve Azerbaycan dahil olmak üzere 130 milyonluk nüfusa sahip Orta Asya Cumhuriyetleri ile yaklaşık 230 milyonluk bir nüfusun bulunduğu Rusya, Ukrayna, Belarus, Gürcistan ve Moldova' nın da yer alacağı ' Bölgesel Ekonomik İşbirliği Modeli' nin oluşturulmasına hizmet edecektir.

Böylece genç ve dinamik 400 milyona yakın bir Pazar ve çok sayıda işbirliği fırsatı olan bir bölgenin dünya ekonomisine entegrasyonu çokuluslu projeler vasıtasıyla daha çabuk sağlanabilecektir.

NEDEN AZERBAYCAN?

Yukarıda da değinildiği gibi Azerbaycan'ın sahip olduğu doğal kaynaklar ve bu kaynakların uluslararası pazarlara çıkış yollarının Rusya ve Türkiye üzerinden geçmesi bölgesel işbirliğini bir anlamda zorunlu kılmaktadır. (Bakü-Tiflis-Ceyhan Petrol Boru Hattı, Bakü-Tiflis-Erzurum Doğal Gaz Boru Hattı projeleri)

Bu gerçekleri gözönüne alarak hazırlanan konsept; Türk ve Rus bilgi ve teknolojisinin transferi yoluyla, Azerbaycan' da ekonomik değeri olan büyük proje/projelerin hayata geçirilmesini öngörmektedir.

Azerbaycan'ın bu üçgene dahil edilmesindeki diğer nedenler ;

1. 2005 yılının Rusya' da Azerbaycan yılı olarak ilan edilmesi,
2. an edilmesi,
3. Buna mukabil 2006 yılının Azerbaycan' da Rusya yılı ilan edilmesi,
4. Gerek Rusya' da gerek Türkiye' de çok sayıda Azerbaycan vatandaşının yaşamaları,
5. Azerbaycan'ın Rusya başta olmak üzere onüç BDT ülkesinden onbiri ile imzaladığı gümrük anlaşması,
6. Ulaşım ve nakliyenin kolaylığı ve nakliye maliyetinin ucuzluğu,
7. Enerjinin ucuzluğu
8. Gerek Türkçe gerek Rus dillerini çok iyi konuşan genç ve eğitimli işgücü
9. Projenin hayata geçirilmesi neticesinde üretilen mal/hizmetin nihai tüketiciye ulaşmasında rol oynayacak Azerbaycan' lı işadamlarının her iki ülkede de faaliyet göstermeleri
10. Azerbaycan'ın Rusya ve Türkiye ile coğrafik yakınlığının yanısıra Kafkasya, Orta Asya, Güney Asya ile Orta Doğu' ya yakınlığı nedeniyle yaklaşık 2 milyarlık bir pazara da çıkış imkanlarına sahip olması

Ekonomik göstergelerin de açık olarak ifade ettiği ekonomik ve siyasi istikrar son yıllarda Azerbaycan' ı yatırımlar ülkesi haline çevirmiştir. Türkiye ve Rusya' nın ayrı ayrı yatırımlarını arttırdığı ülkede, geliştirilecek üçlü işbirliğinin yaratacağı sinerji bütün bölgeye kısa sürede sirayet edecektir.

Bu üçlü işbirliği modelini daha da ilerilere taşıyan ve DEİK – ATİB işbirliğinin en önemli konusu olan Avrasya İşadamları Konfederasyonu İdeası olacaktır.

Avrasya Bölgesinin sahip olduğu potansiyelinin, iş dünyası marifetiyle değerlendirilmesi ve üye olan her ülkenin eşit ekonomik menfaat sağlaması ilkesinden yola çıkılarak hayata geçirilmesi için çalışmaların devam ettiği bu fikir; 24-25 Haziran 2005 yılında 'Avrasya İşadamları konfederasyonu Yolunda 1. Bakü Buluşması' isimli toplantı ile somutlaşacaktır.

DEİK' in 18 Mart 2005 yılında Ankara' da Devlet bakanı Sn. Kürşat Tüzmen' in katılımıyla başlattığı bu fikir, Bakü' de eşgüdüm mekanizmaları ve uygulamaları çerçevesinde 2 gün masaya yatırılacaktır.

Bölge ülkelerinin iş dünyası, diplomatik misyonu ve ekonomik kurum ve kuruluşlarının temsilcilerinin katılımının da beklendiği toplantı ile DEİK ve ATİB üstlendikleri bu önemli ekonomik misyonun yerie getirilmesine adına önemli bir adımı birlikte atmış olacaktırlar.

Artık içinde birlikte yol almaya başladığımız bu yolda her iki kurumumuzun da çok başarılı olacağına olan inancımı tekrarlar ve dikkatinize göre teşekkür ederim.